

Gäster vid vägkanten

Lennart Bratt

Den bilburne botanisten ägnar gärna minst ett öga av uppmärksamheten åt vägrenarna och vägdikena. Erfarenheten har visat att här finns mycket att hämta. Bland navkapslar och avgassystem kan fynd göras av märkliga växter, bl a av sådana som har sin vanliga hemvist vid våra havsstränder. Om dessa växter, då särskilt **strandrågen**, *Leymus arenarius*, ska dessa rader handla.

Varför väljer då vissa havsstrandsväxter att etablera sig längs vägkanter? Något entydigt svar på den frågan finns knappast, men tre faktorer torde spela in. Viktigast är väl de förnämliga spridningsmöjligheter som erbjuds genom trafik, plogning och sandspridning. Per Milberg (1991) fann att ett enda, vanligt Gislaved vinterdäck innehöll ca 1000 gröningsbara frön. Vägkanterna erbjuder dessutom en miljö som inte är helt olik havsstranden. På stränderna krävs ju en strategi som går ut på att snabbt kunna utnyttja överflödet av ledigt växtsubstrat under kamp mot slitage eller överlagring. Plogning, släntrensning och sandpåslag åstadkommer ofta utmärkta etableringsbetingelser för dessa pionjärarter. Den tredje faktorn skulle kunna vara den näringsmässiga miljön. Vägsalt och kvävedeposition längs vägarna ger näringsförhållanden liknande den salta och tånggödda stranden.

Strandrågen är den mest spridda havsstrandsväxten längs Dalarnas vägkanter. Arten finns allmänt längs hela vår kust, men även vid Vättern och vid några älvar i norr. Färdas man på vägar i Gävletrakten ser man arten här och var, något som dock inte framgår av Enar Lindbergs "*Gästriklands kärlväxter*" från 1979. Det ska bli intressant att ta del av gästrikeinventeramas resultat vad det lider. Är det kanske så att vår strandråg kommer med vägen från Gävle?

Nedan följer en förteckning över samtliga fynd som jag lyckats uppdaga. Det finns sannolikt flera, och dessa skulle jag och DABS' register med tacksamhet ta del utav. Rapportera alltså om du längs din väg till jobbet eller fritidsstugan har upptäckt någon tuva strandråg som inte kommit med i förteckningen.

Samtliga kända uppgifter om strandråg i Dalarna:

Grytnäs sandbrinkarna vid Avesta = Månsbo, insådd 1896 - ännu kvarlevande inom fabriksområdet, ca 1949 (DFI 1949).

Säter Bispberg, några tuvor på banvallen, ca 1889 - ännu 1946 (DFI 1949).

St Tuna öster om Baggavets by vid väg 60, 1 stor tuva i väggkanten, 1986-94 (S. Nyström).

Barkargärdet, ett litet bestånd i väggkant, 1987 (G. Roslund).

Vägen till Fågehnyratippen, ett litet bestånd i väggkant, 1987 (G. Roslund).

St Kopparberg Hälsingberg, 1 tuva nära OK 1987-ca 1992, därefter utrotad vid vägomläggning (L. Bratt).

Säfsnäs Vid läns-245 ca 500 m V Fredriksberg, flera tuvor i väggkanten 1994 (L. Bratt).

Rättvik Längs riks-70 vid Storflyten, 1 stor tuva 1986 och -87 (B. Oldhammer, T. Ljung).

Mora vid Vikavägen nära Lomsmyren, 1954 (P-G Dalhielm) - 1958 (G. Tholander) - alltjämt en grupp, ca 1965 (G. Björkman, N. Hylander & G. Tholander) - 14 grupper på en sträcka av 1,5 km, 1980 (A. Granerot) - minst lika mycket ännu 1994 (L. Bratt).

Vid väg 295 ca 3 km NV Kråkberg ovanför Våmhus-vägskälet, ca 1985 (B. Cederberg).

Orsa Östsidan av riks-81 vid Koppången, ca 2 m² 1989 (B. Oldhammer) - ännu 1994 (L. Bratt).

Malung M:s centrum vid en affär, 1966 (Gus Nelin) - ca 30m² 1985 (P-A Eriksson).

Nära OK samt Grönland, 1966 (Gus Nelin enl. P-A Eriksson).

DFI.1949 = Dalarnes Flora, övriga uppgifter från sockensammanställningar, DABS' rapportregister samt muntliga meddelanden. De gamla vägnumren har behållits.

En annan typisk havsstrandsart som har noterats efter Dalarnas väggkantar är **trift**, *Armeria maritima*. Fynd föreligger från 4 ställen, nämligen Orsa sn: 2 km S Noppikoski och Mora sn: Vattnäs, båda lokalerna längs nuvarande riks-45, samt Hedemora sn, Österby. Även **gulkämpar**, *Plantago maritima* har påträffats i Hedemora vid Österby, nämligen vid Viggen längs faluvägen (samma plats?), samt därtill längs riksväg 70, där en stor tuva iaktogs 1986.

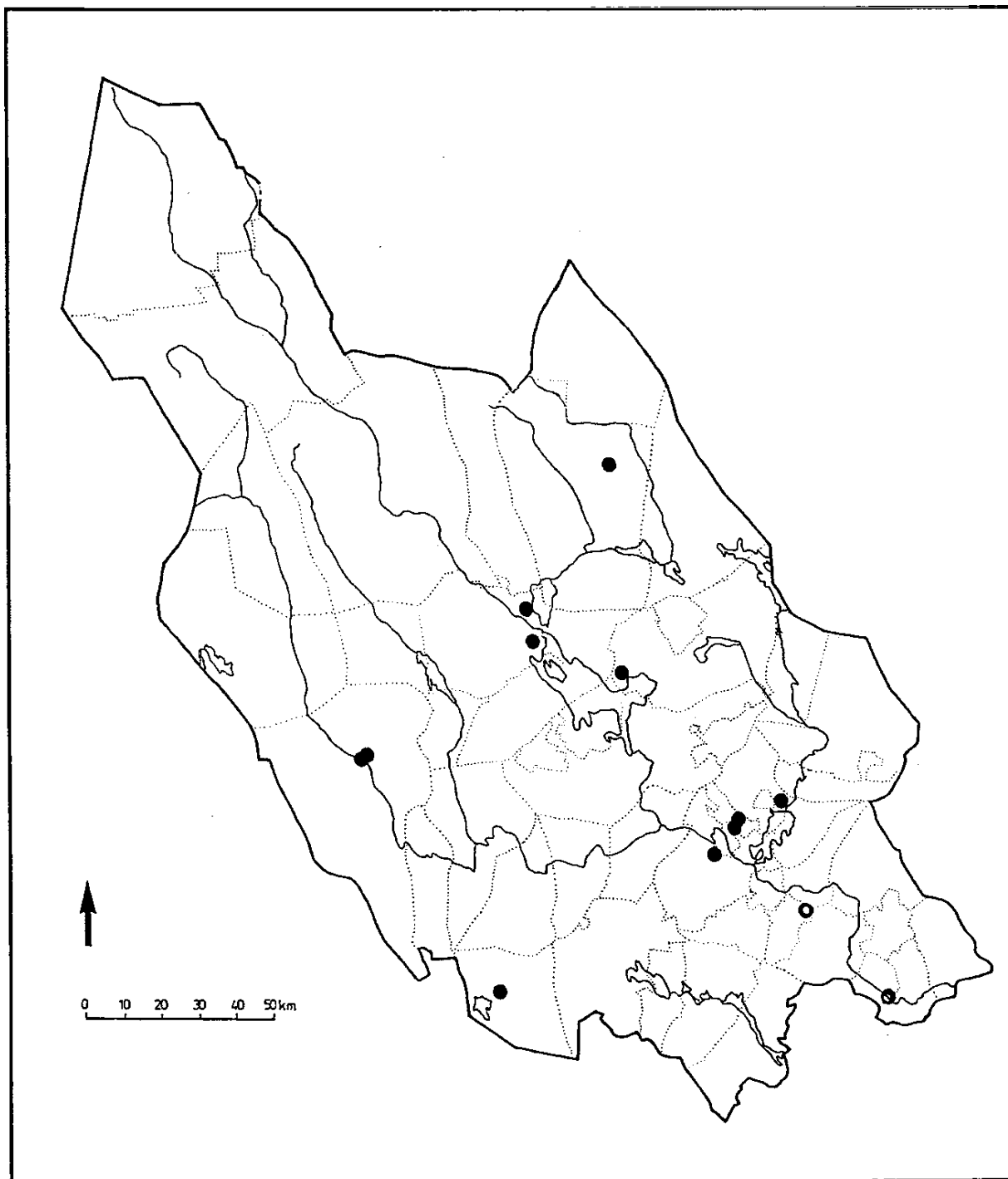
Vad gäller triften så uppmanas de som påträffar arten att helst insamla belägg för kontroll av underartstillhörighet, något som kanske kan bidra till slutsatser om ursprunget.

Detta om väggkanternas invandrare från stränderna. Väggkanterna har vidare ett stort botaniskt värde som härbärgerare av ängsväxter sedan de naturliga ängsmarkerna utplånats i många trakter. I en artikel i Trollius nr 14, "DABS rycker ut i Silvberg", berörde Sören Nyström denna kategori, men det finns säkert anledning

att återkomma i ämnet, bl a eftersom Vägverket börjat intressera sig för vägkantsfloran och dess skötsel och bevarande.

Det finns även anledning att i kommande artiklar sammanfatta det betydande tillskott av arter som landskapet har fått genom vägslänthusinsåningar.

Referenser: Milberg, P. 1991: Bildäck som fröspridare. Fauna och flora ht 6.

Strandrågens nuvarande utbredning i Dalarna. Ringar utvisar äldre uppgifter.